

Haanja Kool

8. klass

Andra Prutt

SUURE MUNAMÄE LUGU

Uurimistöö

Juhendaja: Ülle Mõim

Haanja 2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Suurest Munamäest	4
1.1. Suur Munamägi Baltimaade kõrgeim	4
1.2. Suure Munamäe torn on kasvanud võidu kuuselatvadega	5
1.3. Kui siit pilvepiirilt alla vaatan... ..	6
1.4. Kas Eesti kõrgeima tipu nimi peaks olema Suur Munaküngas?.....	7
2. Vaatetorni ajalugu	8
2.1. Suur Munamägi enne I maailmasõda.....	8
2.2. Suure Munamäe vaatetorn 1916. -1925. aastal	9
2.3. Suure Munamäe vaatetorn 1939. – 1955. aastal	10
2.4. Memoriaalmuuseumi torn 1960. – 2000. aastal.....	10
2.5. Suur Munamägi 2002. – 2013. aastal	11
2.6. Staažikamad tornivahid.....	11
3. Legendid.....	12
3.1. Kalevipoeg vormib Haanja maastikku.....	12
3.2. Legend Jaan Gutvesi kogust	12
4. Naljad Suurelt Munamäelt	14
Kokkuvõte	16
Kasutatud allikad	17

Sissejuhatus

Väga paljud teavad, et suur Munamägi on Baltimaade kõrgeim tipp ja seda, et mäe tipus kõrgub ligemale kolmekümnemeetrine vaatetorn. Suur Munamägi on mulle juba ammu huvi pakkunud. Kui selgus, et põhikooli lõpuks tuleb valmis saada uurimistöo, siis oli minu jaoks teema ilma pikemalt mõtlemata selge. Ja lisaks eelnevale on hea, kui oma kodukoha vaatamisväärsustest rohkem teada.

Töö kirjutamise eesmärgiks oli uurida Suure Munamäe kohta olemasolevaid materjale ja anda ülevaade mäele püstitatud vaatetornide ajaloost. Lisatud on ka mõned tõestisündinud naljakad lood, mis on vaatetorni külastamisega seotud.

Minu töö kirjutamise ajal kerkis ajakirjanduses üles küsimus sellest, et Suure Munamäe kõrgus võib olla väiksem, kui minu töös välja toodud, kuid õnneks jäi Munamägi endiselt Baltikumi kõrgemaks tipuks ja kõrgus samaks.

Töö kirjutamisel kasutasin Haanja raamatukogus saadaolevat vanemat ja uuemat kirjandust ning internetis leiduvaid materjale. Naljalood jutustas praegune tornivaht Ene Aedmaa.

Mulle osutatud abi eest töö valmimisel tahan tänada juhendajat õpetaja Ülle Mõime, praegust torni perenaist Ene Aedmaad, raamatukogu juhatajat Riina Lõhmust ning arvutiõpetajat Triinu Grossmanni.

1. Suurest Munamäest

1.1. Suur Munamägi Baltimaade kõrgeim

Eesti koolipoiss ei pruugi kõike teada, kuid seda, et nii Eesti kui ka kogu Baltimaade kõrgeim mägi on Haanja kõrgustiku keskosas asuv Suur Munamägi, teab ta kindlasti. Uhke on olla suurim ja kõrgeim ning seda au kannab Suur Munamägi täie teadlikkusega. 317,1 m ei ole mägismaa jaoks midagi erilist, kuid lamedavõitu Läänemere-äärsele maale on seda just parasjagu. Sedavõrd palju, et head naabrid vahel isegi kadestama kipuvad. Jalamilt üksnes 60 m kõrguse Suure Munamäe puhul on tegu moreenikünnisel asetseva kuplitaolise mõhnaga, mis koosneb liustikujõgede poolt kokkukantud materjalist – nii ütlevad igatahes geoloogid. Mägi on kaetud enamjaolt kuuse-enamusega segametsaga. Kõrge koht laugevõitu maal on just selle poolest hinnas, et siit näeb kaugele. Ja kaugele näeb Suurelt Munamäelt tõesti! Ja see, mis siit kätte paistab, on ahhetamist väärt: sinavad metsad ja välklevad järvesilmad (Vaskna järv, Tuul-, Küla-, Pera- ja Vahejärv), lainetav silmapiir ja kuplite lõputu voogamine. Iseenesetmõistetavalt kuulub vähemalt 169 km² sellest unelmate vaatest Haanja looduspargi koosseisu. On igati inimlik, et kaugee nähes tahaks näha veelgi kaugemale ja just seda silmas pidades rajati 1924. aastal Suure Munamäe tippu vaatetorn. Praegune vaatetorn ehitati 1939. aastal ja rekonstrueeriti põhjalikult 1969. aastal, nii et nüüd küünib ülemise vaateplatvormi põranda pind 29 m üle maapinna (347 m üle merepinna). Umbes 3 km Suurest Munamäest põhja pool asub Eesti kõrguselt teine mägi – Vällamägi (297 m ülem). Absoluutselt kõrguselt küll teine, on ta suhtelise kõrguse (84 m Perajärve pinnast) poolest Eestis kindlalt esimene. Arusaadavalt jääb ka Vällamägi Haanja looduspargi alale. (Suuroja 2005: 154)

1.2. Suure Munamäe torn on kasvanud võidu kuuselatvadega

Kes on käinud Soome ja Rootsi uhkemes mägedes, teab, et nende tippu pole vajadust torni ehitada. Soome Halti kõrgus on 1328 m ja Rootsi Kebnekaisel 2111 m. Sealsed rekordipunktid küündivad loodulikust metsavööndi piirist ülespoole. Soome või Rootsi kõrgemad mäekuplid näevad seepärast sageli keskelt kiilas ja külgedelt piiratud metsaga. Kui palju peaks Suur Munamägi praegusest kõrgem olema, et tema tipp meie laiuskraadil samuti metsavööndist välja ulatuks. Sain tulemuseks, et Haanjamaa kõrgustiku kõrgeima punkti mõõt peaks siis olema vähemalt 1300 meetrit, seega neli korda suurem kui Suur Munamägi. (Relve 2008: 163)

Kui Eesti kõrgematel tippudel vaate avardamiseks just lageraiet ei rutata tegema, peab seal asuma torn, mis üle puude latvade ulatub. Suurel Munamäel tuli torni ehitamise ideele esmakordselt kohalik kõrtsmik 1870. aastal. Siis lasi ta mäeharjale, kus kasvasid ilmselt vaid üksikud madalad puud, ehitada 8-meetrise puutorni. Nagu meenutavad kaasaegsed, ei pidanud kõrtsmik oma tegu kahetsema. Tornist saanud kohalik tõmbenumber - kõrtsi viina ja õlle läbimüük oli tõusnud märgatavalt. Kuid aastakümnetega muutus mets mäe peal paksemaks ja kõrgemaks. Metsa sirgumise järgi tuli torni pikendada. 1890. aastal 25-meetriline puutorn ja 1939. aastal 25,7-meetriline puutorn. Sama torn seisab Suurel Munamäel tänini. 1969. aastal ehitati talle vaid üks korrus otsa. 2005. aastal uuendati oluliselt torni välimust, kuid selle kõrgus jäi samaks – 29 m. Kui uurida praegu puudehuvilise pilguga torni tipust napilt allapoole jäävaite kuuskede latvu, saab selgeks, et nende kasvuhoo on praegu raugenud. Enam ei suuda rohkem sajandivanused kuusehiid vaadet torni tipust varjata. (Relve 2008: 163)

1.3. Kui siit pilvepiirilt alla vaatan...

Kes suurel Munamäel on käinud, teab, et kui mööda järsku rada ja treppe lõpuks mäe laele oled jõudnud, ei avane Baltimaade kõrgeimast punktist esialgu mingit vaadet. Nähtavust piirab põliskuusk. Tuleb edasi rühkida ja tõusta mäe otsas asuva torni tippu, mis napilt üle kuuselatvade ulatub. Hiljaaegu ehitati tornile mugav lift. Kui aga jalad vähegi kannatavad, on õige tõusta ka see viimane osa teekonnast jalgsi, mööda lõputuna tunduvat kivitreppi. (Relve 2008: 162)

Suurele Munamäele tõusmises on midagi rituaalisarnast. Olenemata sellest, mitmendat korda seda läbi teed, on sisemas alati mitteargine, omaoodi pidulik tunne. Selge ilmaga ulatub Suurelt Munamäelt pilk ligi 50 kilomeetri taha. (vt Joonis 1) Paistavad koguni kolm riiki – Eesti, Läti ja Venemaa. Sõjaeelses Eesti Vabariigis see nii ei olnud. Petserimaa kuulus siis tervenisti Eestile ja Venemaa piir asus nii kaugel idas, et see Munamäele ära ei paistnud. Iseenesest on tõik, et ühe riigi kõrgeimast punktist saab näha korraga kolme riigi valdusi, tähelepanuväärne. Enamik maailma maid oma rekordtipu kohta sama öelda ei saa. (Relve 2008: 162-163)

Kui aga vaade Munamäe otsast on sompus ilma tõttu vilets, saab uhke tunde kõrgel asudes kätte teisel kombel. Kui pilved nii madalalt käivad, et ümbritsevate mäeharjade tippe riivavad, et tundu mäe kohta käiva ärkamisaegse laulusõnad: „Kui siit pilvepiirilt alla vaatan...“, enam sugugi ülepakutuna. (Relve 2008: 163)

Joonis 1. Vaade Suurelt Munamäelt.

Pildi allikas: <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?start=2&page=15&order=0>
(15.01.2013)

1.4. Kas Eesti kõrgeima tipu nimi peaks olema Suur Munaküngas?

Geograafide kinnitustel Eestis mägesid ei ole. Maateadusliku mõõdupuu järgi tohib mäeks nimetada vaid pinnavormi, mille kõrgus tipust jalamini on üle 200 meetri. Eestis suudaks mõni neist positiivsetest pinnavormidest, kanda mäe tiitlit siis, kui ta asuks otse mere ääres. Siis oleks tema absoluutne kõrgus ehk kõrgus merepinnast sama suur kui suhteline kõrgus ehk kõrgus jalamist tipuni. On tõesti meeliülendav kujutleda, milline pilt avaneks, kui ükskõik kumb meie kuulsusrikkast Munamäest kõrguks juhtumisi kusagil mere või siis vähemalt Peipsi või Võrtsjärve ääres. Paraku see nii ei ole. Kodumaa kõrgeimad tipud jäävad sügavale sisemaale, Otepää ja Haanja kõrgustikule. Sealset suurimate tippude kõrgus tipust jalamini jääb ligi kaks kord väiksemaks kui maateaduse normid eeldavad. Eestimaa mäed tohivad rahvusvahelise geograafilise terminoloogia järgi kanda vaid küngaste nime. Järele mõeldes on Eesti kõrgeim tipp, Suur Munamägi, kelmikas nimi. Eriti hästi saab ilmsiks, kui katsuda nime tõlkida võõramaalase jaoks inglise keelde. „The Great Egg-Mountain“ või „Big Egg-Mountain“ mõjub ju tõesti lõbusalt. Kuidas aga meile tundukas, kui keegi hakkaks nõudma, et ristiksime oma Munamäed ümber Suureks ja Väikseks Munakünkaks? Rangelteaduslikult lähenedes ei saakski vastu vaielda. Ometi katkeks sel puhul vist ka eestlase muidu kergesti eneseirooniasse kalduv huumorimeel. Otsustamaks selle üle, millist kõrgusesse pürgivat pinnavormi nimetada tavakeeles mäeks ja millist mitte, on siiski õige lähtuda omamaisest kultuuritraditsioonist. Mis sellest, et laias maailmas leidub päris mägesid vägagi palju ning et nendest võimsamatega Eesti uhkemad tipud kõrvutamist välja ei kannata. (Relve 2008: 157-158)

2. Vaatetorni ajalugu

2.1. Suur Munamägi enne I maailmasõda

Tuhanded õpilased, lõbureisijad ja turistid külastavad igal suvel Munamäge. Juba kaugel paistab ta metsaga kaetud kuppel matkajale silma, ning kupli lamedas tipus paistab väikse musta täpina Munamäe Vaatetorn. Ei ole keegi Munamäe külastajatest jätnud tõusmata torni tippu, sest alles siit, kõrgel üle metsa latvade, näeb seda, mis Munamäelt üldse näha on: üle viiendiku meie Eesti kodumaast ja suured maa-alad Lätist ja osalt ka Venemaast. See on unustamatu, avar pilt, mida ikka ja ikka tahaks jälle vaadelda. (Haanja Munamägi ... 1935: 14)

Kuid enne vaatetorni saamist pidid matkajad tihti lahkuma mäelt ainult teadmisega, et on käinud kodumaa kõrgemal mäel, kuid kogu ümbruse panoraam jäi nägemata tiheda kõrge kuusemetsa tõttu, mis juba ürgajast on katnud Munamäge. (Haanja Munamägi ... 1935: 14)

Juba ammu on püütud Munamäe tippu püstitada ehitist, mis laiendaks silmaringi kaugemale ümbruskonnale. 1812. aastal olevat soldatid vene ohvitseri juhtimisel ehitanud Munamäele esimese torni. "See olnud nii kõrge, et hakanud eksitama merelaevu ja seetõttu lammutatud", räägib rahvasuu. (Suur Munamägi, 2013)

Joonis 2. Esimene vaatetorn

Pildi allikas: <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?start=3&page=15&order=0>

(15.01.2013)

2.2. Suure Munamäe vaatetorn 1916. -1925. aastal

Fr. R. Kreutzwald viitab kirjavahetuses F. G. Struwe poolt Liivimaa mõõdistamiseks 1916. a. püstitatud triangulatsioonitornile (vt Joonis 2). Haanja vanem põlvkond mäletab kohaliku mõisa kõrtsmiku Tuule ehitatud 8 meetri kõrgust vaatetorni, mille püstitas kõrtsmik oma huvides 1870. a. Rahvas hakkas Munamäel käima ja õlle-viina äri õitses. Torn, kuhu mahtus korraga neli-viis inimest, jäi aga aja jooksul kitsaks ning puudki kippusid vaadet varjama. (Relve 2008: 164)

Haanja ärksamad pead Juhan Kolga eestvõtmisel asusid kõrgemat torni ehitama. Seda Haanja meeste ettevõtmist toetas tollaegne Haanja mõisa rentnik Jaan Sprenk. Torn sai 12 meetri kõrgune. Alles 1925. a. alustati uue torni ehitamist Võru Maavalitsuse ja Metsade Peavalitsuse abiga (vt Joonis 3). Torn sai 17 meetri kõrgune. Töö kestis 3 kuud. Vaatetorn avati pidulikult 19. juulil 1925. a. Peagi selgus, et puust vaatetorn on ajast ja arust ning kipub jällegi madalaks jääma. (Haanja Munamägi ... 1935: 15)

Joonis 3. Vaatetorn aastal 1925.

Pildi allikas: <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?start=2&page=15&order=0>

(15.01.2013)

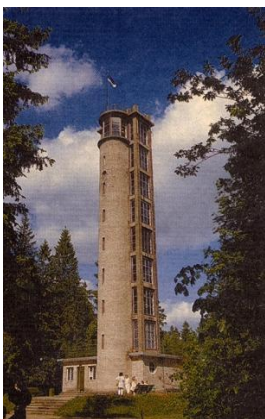
2.3. Suure Munamäe vaatetorn 1939. – 1955. aastal

Uus, viies vaatetorn otsustati ehitada raudbetoonist. Töid juhendas tolleaegne Võru Maavalitsuse insener. Uus vaatetorn ehitati 25,7 meetri kõrgune ja anti eksploatatsiooni 1939. aastal. Torn'i püstitamiseks kulus 36 000 ehitustellist, 120 m³ põllukive, 265 m³ kruusa, 75 m³ killustikku, mida valmistati kohapeal, 80 tonni tsementi ja 110 m³ vett, mis tuli samuti märke vedada. Puitmaterjal tellingute ja raketiste tegemiseks saadi Munamäelt ja Vällamäelt, lauad saeti Võru ja Sänna saevabrikus. Põhilised ehitustööd lõpetati 1939. aasta juunikuus. Torn'i pidulik avamine jäi ära Euroopas ja Eestis kujunenud pingelise olukorra tõttu.

Sõja ajal torn märkimisväärselt kannatada ei saanud, kapitaalremont tehti 1955. aastal. (Suur Munamägi, 2013)

2.4. Memoriaalmuuseumi torn 1960. – 2000. aastal

1960. aastal asus Fr. R. Kreutzwaldi nimeline Memoriaalmuuseum, kelle alluvusse vaatetorn kuulus, torni moderniseerima ja ümbrust korrastama. 1969. aastal ehitas Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum tornile juurde ühe korruse ja muutis ülemiste korruste trepi konstruktsiooni (vt Joonis 4). Juurdeehituse projekteerisid Toomas Rein ja Veljo Kaasik. Torn sai 29,1 meetri kõrguseks. Nii sai torni tippu jõudnu vaadata 50 km raadiuses Eestimaad 346,7 meetri kõrguselt. Renoveerimisprojektiga alustati Haanja valla eestvedamisel 1998. aastal, mil taotleti raha projekteerimistöödeks. Renoveerimisprojekti koostas 1999-2000 aastal arhitekt Toomas Rein. (Suur Munamägi, 2013)

Joonis 4. Vaatetorn 1969. aastal.

Pildi allikas: <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?start=2&page=15&order=0>

(15.01.2013)

2.5. Suur Munamägi 2002. – 2013. aastal

2002. aastal projekteeriti ning järgmisel aastal ehitati välja Suure Munamäe vaatetorni veevarustus. Alates 2004. aasta augustist kuni 2005. aasta juulini toimusid Suurel-Munamäel suuremad ehitus- ja renoveerimistööd, mille käigus renoveeriti vaatetorn, ehitati torni lift, klaaskohvik (vt Joonis 5), rekonstrueeriti teenindus- ja jalgtee, ehitati välja torni ja jalgtee välivalgustus. Tööde kogumaksumuseks oli ca 10 miljonit krooni. Rahalisi vahendeid saadi EL Phare programmist, EAS-ilt, Eesti Vabariigilt, KIK-ilt, annetajatelt ning valla eelarvest.

24. juulil 2005. a. toimus renoveeritud Suure Munamäe vaatetorni pidulik avamine. (Suur Munamägi, 2013)

Joonis 5. Vaatetorn aastal 2005

Pildi allikas: <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?start=2&page=15&order=0>

(15.01.2013)

2.6. Staažikamad tornivahid

Eduard Tagamets - aastatel 1956 – 1978

Heinard Kalk - aastatel 1978 –2001

Heli Trolla - aastatel 1984 – 2002 (Haug, 2013)

Sirje Orav (Lehtsalu) - 13 aastat. (Suur Munamägi, 2013)

3. Legendid

3.1. Kalevipoeg vormib Haanja maastikku

Kalevipoeg - ma ei tea, kust ta siis tuli, arvatavasti Pihkva poolt jälle, aga siis vist ei olnud laudu kaasas - oli ära väsinud ja tahtnud pikali visata, aga peaalune oli tsipa madalaks jäänud. Oli kätega kahelt poolt tõmmanud ja sellest saigi Munamägi. Ja kuna parmud ja kärbsed kõik segasid, siis vähkres ühele poole ja teisele poole ja sellest sai Vaskna järv. Siis oli üles tulnud, ja esimene jalasamm oli Tuuljärv. No ja teine pidi siis olema Tuhkrijärv. (Suur Munamägi, 2013)

Kalevipoeg tulnud Venemaa kandist ning pika käimise järele tahtnud väikest uinakut teha. Kogunud kokku siis mõned mättad ja samblad, et valmistada küljeaset, kus vesi keha ligi ei tuleks. Kalevipoja kogutud mätastest on säilinud Munamägi ning ta puhkejälgi Munamäe serval võib praegugi näha. Korra olla unes ta teise kohta vajanud, millist magamiskohta tähistab praegune Munamäe ligidal asuv Kerekunna soo ning jalgade vajumiskohas säilinud Vaskna järv. (Haanja Munamägi ... 1935: 24)

Isegi hilisemast ajast on säilinud üksikuid legendaarseid jutte, et pidi viimnepäev saabuma, mil oleks Munamägi mett ja Vällamägi tõrva hakanud välja ajama. Sarnaseid ja palju teisi muistendeid räägib Haanja vanem põlv, mis järjest rohkem ja rohkem langevad unustuse hõlma nooremate keskel, andes aset enam tänapäeva reaalstele päevaküsimustele. (Haanja Munamägi ... 1935: 24)

3.2. Legend Jaan Gutvesi kogust

Vähemtuntud on aga „tõesti sündinud lood“, mis Munamäe ja Haanja kõrgustiku tekkimisest kõnelevad. Toome selle kohta mõned legendi variandid, mis on saadud kohapealse vanavarakoguja – hr. Jaan Gutvesi – kogudest.

Legend Gutvesi kogust on kokkuvõtlikult järgmine: Maakera kooruke oli vanasti laudtasane, teed olnud nõörsirged, põldudel lokkas vili, kõikjal küllus ja rõõmus meel, mistõttu ei tulnud inimestel jumalat sugugi meeldegi.

Siis jumal mõtles: halb on see,

et unustab mind inime,
mis sellest peab saama?
Ma olen loodud ilma nii,
et veoloomgi kergesti
suurt raskust koormal veab!...“ jne

Ajal, kui vanajumal muretses selle üle, kuidas inimesed teda hakkaksid meelde tuletama, saabus vanakurat kohe heade nõuannetega.

Ta ütles:

„- aeg on luua

Mäed, orud, luhad heinamaaks,

Teed kõvad, küll ma siis sa näeks

- meid tuletatakse meele... “

Nüüd võttis jumal ühest äärest- vanapagana nõu järele ning kurat ise teisest ning lükkasid sileda maapinna kokku, millest tekkisid mäed ja orud.

Mäe all ütles inime´:

Kurat teab, kuidas saab üles?

Kuid siis, kui jõutud üles:

Suur jumal, ole tänatud,

Et jälle oled aidanud -

Mind kandnud nagu süles...“

Seega püsib inimestel praeguseeni nii kurat kui jumalgi iga päev meeles.

Sarnaseid ja palju teisi muistendeid räägib Haanja vanempõlv, mis järjest rohkem ja rohkem langevad unustuse hõlma nooremate keskel, andes aset enam tänapäeva reaalsele päevaküsimustele. (Haanja Munamägi ... 1935: 24)

4. Naljad Suurelt Munamäelt

Järgnevalt mõned naljakad lood, mis on küllastajatega juhtunud. Lugusid rääkisid Suure Munamäe vaatetorni töötajad Ene Aedmaa ja Evi Lestberg.

Küllastajad soovivad pileteid torni : " Palun meile kaks piletit !"

Torni pileti müüja : " Kas te soovite minna jalgsi või liftiga?"

Piletit küsinu : " Kuhu? " (Aedmaa 2013)

Paarike tuleb torni ning seletab, et meil polnud rahakottigi kaasas, et noormees käis all auto juures ning nad üldse ei arvanudki, et siin on piletid, et tuleb maksta ja üldse, et torni saab minna.... jne.

Üllatunud ja imestunud torni töötaja pobiseb siis nagu rohkem oma ette:"... ei tea kus te küll elanud olete...!?"

Paarikese blondiinist õrnem pool teeb silmad suureks ning hääle peeneks ning vastab :
"Pärnus!!!" (Aedmaa 2013)

Lätlasest vanemad daamid soovivad torni minna ning kurdavad torni piletimüüjale, et neil on kaasas vaid latid. Torni töötaja ütleb, et ka kaardiga saab maksta. Vastuseks kuuleb ta, et ka kaardi peal on neil vaid latid. (Aedmaa 2013)

Saaremaa poisid jooksevad torni treppidest alla ning hõikavad omas selges saaremurrakus neid all korrusel oodanud täiskasvanutele:

" ÕPETAJA-ÕPETAJA, sealt oli MERD ka näha!" Need muigavad vaikselt: „See polnud meri, see vast oli Vaskna järv!". (Aedmaa 2013)

Kord tuli kamp poisse ning jäätist limpsides mööduvad Sepo Seemanist, kes parajasti kohvikusse lõunale kiirustab.

Juba natuke eemalt hüüab üks : " Vaadake, see on ju ELUS Sepo!" (Aedmaa 2013)

Kahekümnendates preili seisab keset Tornihohvikut ja küsib: „Kus siin see Suur Munamägi on?“ (Lestberg 2013)

Suurel munamäel on turist ja küsib, et kummale poole see slaalominõlv jääb? (Lestberg 2013)

Kokkuvõte

Uurimistöös „Suure Munamäe lugu“ on püütud anda ülevaade Baltikumi kõige kõrgemast tipust ja sellest, kuidas on Suur Munamägi ja selle lähim ümbrus legendide järgi tekkinud. Töös on antud ülevaade ka vaatetornide tekkeloost ja sellest kuidas ja miks neid on olnud vajadus renoveerida.

Jälginis huviga ajakirjanduses kerkinud arutelu Suure Munamäe kõrguse kohta, kuid minu heameeleks jäid mäe kõrgus muutmata, seega ka minu töös välja toodud andmed.

Tõeliste mägede kõrval on Munamägi tõesti vaid künegas, kuid meie jaoks on ta ikkagi mägi.

Tööd kirjutades töötasin läbi hulgaliselt teemakohast materjali ja sain juurde väärtuslikke teadmisi. Munamäe kohta.

Loodetavasti jääb Munamäe vaatetorn ka edaspidi hinnatud vaatamisväärsuseks ja turistid külastavad seda paika ikka ja jälle.

Kasutatud allikad

Aedmaa, Ene 2013. Naljad Suurelt Munamäelt. Andra Prutt, 20. jaanuar (märkmed).

Haanja Munamägi – turistide Mekka. 1935. Haanja: Selts „Koit“ kirjastus.

Haug, T. (17.04.2013). Re: Tornivahid [E-kiri Ü. Mõimele].

Lestberg, Evi 2013. Naljad Suurelt Munamäelt. Andra Prutt, 16. aprill (märkmed).

Relve, H. 2008. Baltimaade kõrgemateil tippudel. Tallinn: Koolibri

Suur Munamägi, Ajalugu ja legendid. <http://www.suurmunamagi.ee/index.php?page=16>
(15.04.2013)

Suuroja, K. 2005. Suur Munamägi – Baltimaade kõrgeim. Tallinn: Raamatutrukikoda.